

STÁTNÍ
DIVADLO
OSTRAVA

DIVADLO
JIŘÍHO
MYRONA

PREMIÉRA
25. 3. 1995
V 19 HODIN

EUGENE
O'NEILL

CESTA
DLOUHÉHO
DNE

REŽIE:
JOSEF JANÍK J.H. **DO NOCI**

Carlotě, k dvanáctému výročí naší svatby:

Nejdražší

Věnuji Ti původní rukopis o starém žalu, hry napsané v krvi a slzách. Smutně nevhodný dar, by se zdálo – ke dni oslavujícím stěští. Ale ty to pochopíš. Má to být hold Tvé lásce a něze, jež mi dala víru v lásku a ta mi umožnila, abych se konečně podíval svým mrtvým do tváře a napsal tuto hru – napsal ji s hlubokou lítostí a pochopením i odpuštěním pro všechny čtyři pronásledované Tyrony.

Těch dvanáct let, milovaná, byly cestou ke světlu – k lásce. Znáš moji vděčnost. A mou lásku.

Gene

Tao House, 22. července 1941

Eugen O'Neill

- 1888 16. října, v pokoji hotelu na Times Square, na rohu čtyřicáté třetí ulice a Broadwaye, se narodil Eugene Gladstone O'Neill. Otec, herec James O'Neill, se proslavil zejména jako představitel titulní role a producent dramatičky románu Hrabě Monte Christo. Matka Mary Ellen Quinlan byla stejně jako otec irského a katolického původu a pocházela z maloburžoazní rodiny. Nejstarší bratr James se stal hercem. Druhý bratr Edmund zemřel ještě před Eugenovým narozením.
- 1895 Rodiče posílají Eugena do katolické internátní školy Mount Saint Vincent. Již tady se problematizuje O'Neillův vztah k víře, který v jeho životě a díle prochází mnoha peripetiemi.
- 1900 Studia na De La Salle Institutu v Manhattenu, v New Yorku.
- 1902 Zapisuje se na Betts Academy, Stamford, stát Connecticut. Dovídá se, že matka je morfnistka. (Morfnium začala zřejmě brát po operaci rakoviny prsu.) O rok později se matka pokouší o sebevraždu.
- 1906 Na universitě v Princetonu, kde od září studuje, získává pro své názory i životní styl prezdívkou Divoký Ir. Pro opakovaně kázeňské prohřešky je na čas vyloučen ze školy. Na studia se již nevrátí.
- 1907 Desetkrát za sebou navštíví představení hry H. Ibsena Hedda Gablerová.
- 1909 Počátkem roku se O'Neill seznamuje s K. Jenkinsonovou. Po té co Kathleen otěhotní, požadují její rodiče sňatek. O'Neillova laxnost najde pochopení u otce a ten ho vysílá se zlatokopecou výpravou F. C. Stevensona do Hondurasu. Čtrnáct dní před naloděním se však s K. J. tajně ožení.
- 1910 V Hondurasu se O'Neill nakazil malárií. V březnu se vrací domů. 11. dubna se nechává najmout jako námořník a na palubě norské nákladní lodi, nemotorně trojstěžňové barky Charles Racine odplová do Buenos Aires. Přestože zkušenost s životem nekvalifikovaného námořníka byla asi přamálo romantická, má tato životní etapa na dílo E. O'Neillova obrovský vliv. Odnáší si z ní nejen námořnický svět a jakýsi vyučnický list, ale především zdroj motivu, které ho provázejí po celý život.
- 1911 V srpnu končí jeho „námořnická“ kariéra. Na čas se vrací k rodičům do New Londonu. Redaktor zdejších novin ho podporuje v jeho literárních pokusech. K. Jenkinsonová se chce rozvést. Aby vyhověli zákonům státu New York a poskytlí dostatečný důvod pro tento akt, inscenují cizoložství přistižené inflagranti v hotelovém pokoji.
- 1912 V lednu se O'Neill pokouší o sebevraždu. Po zotavení se jako inspicent připojuje k otcovu turné s Hrabětem Monte Christo. Na léto se vrací do New Londonu. Od srpna začíná pracovat jako reportér.
- 1914 Na podzim onemocněl tuberkulózou. V prosinci ho otec posílá do státního sanatoria, odkud záhy utíká. Na stědý den je hospitalizován v sanatoriu Gaylord Farm ve Wallingtonu.
- 1914 Nakladatelskou péči svého otce vydává O'Neill sbírku jednoaktovek. V srpnu se zapisuje na dramatický seminář profesora Bakera na Harvardské universitě.
- 1915 O'Neill se usazuje v New Yorku. Sbližuje se s uměleckou avantgardou působící hlavně ve čtvrti Greenwich Village.
- 1916 Odjíždí na prázdniny do letoviska Provincetownu. Jeho přátelé zde ochotnický nastudují jeho aktovku Cesta na Východ do Cardiffu. Skupina nadšenců se ustanovuje coby divadelní společnost Provincetown Players a O'Neill se stane jejich kmenovým autorem. Skupina projde složitým vývojem až k profesionalitě a pod různými jmény a v různém složení se stane nejpilnějším O'Neillovým producentem. Svou aktivitou dá vzniknout fenoménu Off Broadwayských produkcí.
- 1918 V dubnu si O'Neill bere za ženu literátku Agnes Boultonovou.
- 1919 Narození syna Shana Rudraighe, pojmenovaného podle legendárního irského krále Shaneho z Tyronu. Na Broadwayi má premiéru O'Neillova hra Za obzor. Téhož roku za tuto hru dostává Pulitzerovu cenu. V létě po dlouhé nemoci umírá otec James. Na podzim přepracovává svou starší neúspěšnou hru Chris Christopherson a nově melodramatické verzi dává název Anna Christie. Současně pracuje na expresionisticky laděné hře Císař Jones. Ta má premiéru v říjnu s Ch. Gilpinem v hlavní roli. Tohoto černošského herce označil ve svých vzpomínkách O'Neill jako jediného ideálního představitelů jím stvořených postav. Inscenace se na Broadwayi dožila 204 repríz.
- 1921 V říjnu má na Broadwayi premiéru Anna Christie. V roce 1924 poslouží hra jako předloha pro němý film. V roce 1929 ji zfilmují znovu, v titulní roli s G. Garbo. Hra získala další Pulitzerovu cenu.
- 1922 V únoru umírá O'Neillova matka, která na čas po otcově smrti získala novou vitalitu. Její smrt má zdrcující vliv na Jamesa O'Neillůva ml.

Program vydalo Státní divadlo Ostrava
ředitel Ilya Racek,
šéf činohry Juraj Deák,
dramaturg Marek Pivoňar,
výtvarník programu Marta Rozskopfová,
redakce Martin Velíšek.
Tisk OSTRAVSKÉ TISKÁRNĚ, a. s., Novinářská 7, 709 70 Ostrava 1.

Eugene O'Neill Cesta dlouhého dne do noci

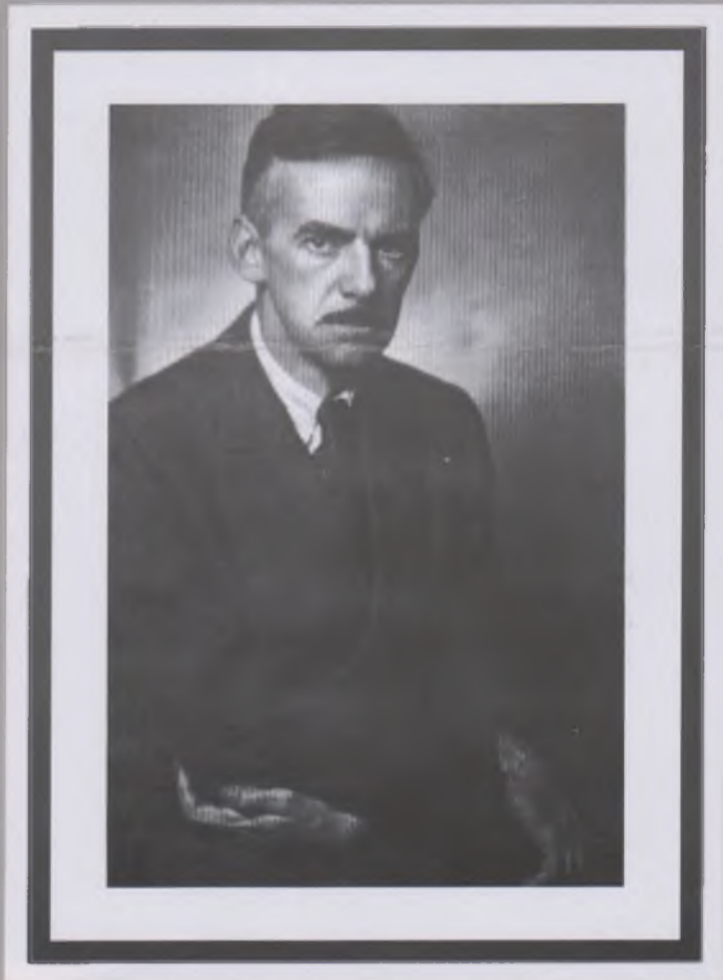
Překlad a úprava Ladislav Smoček
Režie Josef Janík, j. h.
Výprava Marta Rozskopfová, j. h.
Hudba Milan Bachorek, j. h.
Dramaturgie Martin Velíšek, j. h.

James Tyrone Mary Tyronová, jeho žena Jan Filip
James Tyrone ml., jejich starší syn Alexandra Gasnářková
Edmund Tyrone, jejich mladší syn Ladislav Čapka
Cathleen, pomocnice v domácnosti Pavel Nečas
Bridget, kuchařka Helena Novotná
Jana Hořínová, j. h.

Inspice Soňa Francová
Nápvěda Jana Hořínová

PREMIÉRA 25. 3. 1995 V 19 HODIN NA SCĚNĚ DIVADLA J. MYRONA.

Vedoucí umělecko-technického provozu S. Muntág, vedoucí dekoráčnických dílen M. Kožušníková, vedoucí krejčovců A. Kantorová, jevištní mistr M. Novák a P. Novák, mistr osvětlení S. Dvořák, vedoucí vlásečkárný R. Helmešová, mistr elektroakustiky B. Wojnar, rekvizity J. Kozelská.

Poznámky o autoportrétu

„Nechodím do divadla, protože ve duchu se mi vždycky povede lepší inscenace, než je ta na jevišti. Strávím čas lépe a obecnivně než neobtěžuje. Nechodím ani na svoje vlastní hry – viděl jsem jenom tři od té doby, co se začaly hrát. Právý důvod toho je, že jsem byl prakticky vychován v divadle – v zákulisí – a že znám všechny herecké figle. Znam všechno, co kdo dělá, od osvětlovače po technikaře. A tak stále vidím chodit mašinérie, ledaže inscenace i herci jsou báječní. A pak při sledování svých vlastních her hraji všechny role a prožívám je tak intenzivně, že když představení končí, jsem vyčerpaný – jako bych prošel zdímačkou.“

Praxe soudobého amerického komerčního divadla dává téměř slovům Eugena O'Neillůva notně zapravdu. Co ho tedy vedlo k tomu, že divadlu věnoval nejpodstatnější část svého života? Proč podstupoval spolu se svými přáteli z Greenwich Village tažení za reformou divadla. Proč později svou aktivitu přenesl přímo do centra divadelních konvení na Broadway, kde s nimi sváděl boj pomoci rozsáhlých poznámek k textu na jejichž splnění trval až maličerně ve srovnání s tím, jaké prohy někdy stržil v celkové formální i obsahové koncepci svých děl. Výše citovaná slova zřejmě skutečně paradoxně od člověka, který spoluvytvářel moderní americké divadlo a jenž vyzdvihl úroveň amerického dramatu nebývalou vysoko a srovnal tak jeho krok se soudobou poezií a prózou. Odpověď na tyto otázky nám může dát konfrontace O'Neillových osudů a jeho díla.

V listopadu 1945 navštívil Eugene O'Neill newyorské nakladatelství Random House a odevzdal zde rukopis své hry nazvané Cesta dlouhého dne do noci. Rukopis byl zapečetěn a nakladatelství se zavázalo, tak zůstane ještě dvacet pět let po autorově smrti. V roce 1955, necelé dva roky po smrti O'Neillůva požádala jeho vdova ředitelku nakladatelství o publikování dosud neznámého textu. Ten odmítla. Jakožto vykonavatelka a správkyně pozůstalosti měla však Carlotta Montereyová – O'Neillova právo hru vyzvednout a naložit s ní po svém. Což také učinila. V únoru roku 1956 měla hra premiéru v Královském dramatickém divadle ve Stockholmu a byla publikována nakladatelstvem yalské univerzity. O hře se vědělo již před O'Neillovou smrtí. Předpokládalo se, že důvodem k uzamčení do trezoru je to, že jedna z osob o nichž hra pojednává je dosud naživu. Ukázalo se, že šlo o samotného autora.

„Edmund je stihlé postavy, má velké tmavé oči, přecitlivělá ústa, úzkou tvář. Má dlouhé stihlé prsty.“ Tento popis – autoportrét najdeme s různými variacemi v záorce u řady hlavních postav O'Neillových her. At už píše O'Neill o vztahu rodičů a dětí, o problémech mezi mužem a ženou, o lidské touze někam náležet konfrontované s deziluzí, o chtivosti, nebo i o mori, píše především o sobě.

Přesto má hra Cesta dlouhého dne do noci v O'Neillově díle zvláštní a závřující postavení. I když jsme již přivykli často až sebemrskáckému odkrývání vlastních osudů, Tyronovské drama nás překvapí mírou své otevřenosti. V tomto O'Neillově výzrálém díle ji však naprosto ospravedlňuje míra lásky a hlavně pochopení pro nenáviděné vlastnosti a skutky milovaných blízkých. A tady dostáváme jednu z možných odpovědí na úvodní otázku, kterou ostatně uvedl i sám O'Neill: „Byl jsem značně introspektivní, hluboce nervózní a plachý. Byl jsem přepjatý, pil jsem, abych překonal svůj ostych. Když jsem psal, žil jsem.“

m. v.

James O'Neill v roli Virginia

James O'Neill v roli hraběte Monte Christa

